Ar tikrai olandiško sūrio skonis geresnis už lietuviško?

Aurelija BANIULAITIENĖ

„Parašiau knygą savo dviem brangiausiems šiame pasaulyje žmogeliukams (dukroms – aut.). Žinau, ką jos pasakys: „Mama, kodėl lietuvių kalba? Mes jau ją beveik pamiršome.“ O aš joms: „Nieko tokio – prisiminsit…“.“ Taip savo pirmąjį biografinį romaną „Olandiško sūrio skonis“, išleistą pernai, užbaigia jau beveik 20 metų Olandijoje gyvenanti lietuvė Jūratė Prins. Susitinkame su ja šurmulingoje Vilniaus knygų mugėje, į kurią ponia Jūratė atvyko pristatyti skaitytojams savo pirmojo „kūdikio“. Žavi tai, kad autorė, nors jau ilgai gyvena Nyderlanduose, nepamiršta gimtosios kalbos. Išsitaria, kad ir būsimų knygų kontūrai jos galvoje dėliojasi tik lietuviškai.

Kaina, kurią teko sumokėti už svajones

„Išvažiavau iš Lietuvos nusivylusi, – pasakoja šio straipsnio herojė. – Daug kam mano išvažiavimas nepatiko, sakė, kad nesu patriotė.“ Pati teigia niekada ir nesididžiavusi, kad paliko Lietuvą. Dėl to iki šiol jaučiasi nesmagiai. Jai gaila Kaune paliktos senstančios mamos, kuri išvykimo irgi nepateisino, liūdna dėl toli gyvenančios sesės. Ilgesiui nuslopinti stengiasi Tėvynę aplankyti kasmet bent du ar tris kartus. Ir palaidota, kaip išsitarė, norėtų būti būtent čia, Lietuvoje, kur yra jos šaknys.

Gimė ir užaugo Jūratė laikinojoje sostinėje Kaune. Subrendusi ir įgijusi visuomeninio maisto technologo specialybę apsistojo nedideliame Rytų Lietuvos miestelyje. Po dviejų nenusisekusių santuokų likusi su dviem mažametėmis dukromis, Jūratė sunkiai vertėsi iš kuklios mokytojos algos, buvo pavargusi nuo

kasdienių rūpesčių ir baimės dėl rytojaus. Artimiausi žmonės negalėjo suteikti saugumo, o darbo aplinka neteikė džiaugsmo ir savirealizacijos. O visada svajojo apie darnią šeimą, pagarbą ir jaukius namus. Susipažinusi su padoriu, gerokai už save vyresniu našliu olandu moteris pabandė iš pagrindų pakeisti gyvenimą ir pasirinko emigraciją. Lietuva tada dar nebuvo įstojusi į Europos Sąjungą. Gyvenimas toje šalyje kėlė daug iššūkių, suteikė įdomių ir malonių patirčių bei skaudžių išgyvenimų. Jos pačios ir dviejų dukterų kova už vietą po saule, Lietuvos ir Nyderlandų kultūrų skirtumai, olandų gyvenimo detalės – visa tai nugulė Jūratės knygos puslapiuose. Ir čia gyvenant užklupusi sunki liga, kurią įveikti padėjo ne tik pažengusi Olandijos medicina, socialinė aplinka, bet ir pačios įgimtas optimizmas, nepaprastas atkaklumas ir meilė artimiesiems. Moteris savo knygoje tvirtina, esą gerai, kad liga jai pasireiškė būtent Olandijoje, kur ligoniui sudaromos visos sąlygos išgyti. Ją maloniai stebino ir pagrindinio ją gydžiusio gydytojo psichologinis palaikymas, ir dietologės jautrus bendravimas, ir netgi kosmetologės, pasamdytos ligoninės administracijos, pasirodymas. Taip ligoninė pasirūpina, kad grožio procedūros praskaidrintų ilgų chemoterapijos procedūrų varginamų pacientų dienas. Įspūdį padarė ir supratingas kirpėjas, kuris pasirūpino, kad klientė kuo greičiau turėtų jai tinkamą peruką. Taigi, kaip patyrė lietuvė, olandų visuomenėje rimtai susirgęs žmogus nepaliekamas vienas, jam skuba į pagalbą daug specialistų. Liga pasitraukė, Jūratė prisitaikė gyventi svetimoje šalyje, išmoko vietinės olandų kalbos, tačiau visa tai neišgelbėjo prastėjančių santykių šeimoje. „Kuo tu geriau kalbi, tuo mes prasčiau sutariam“, – kartą pasakęs jai dabar jau tik buvęs vyras. Ir tikrai, kuo moteris darėsi savarankiškesnė, kuo tvirčiau reiškė savo nuomonę, tuo buvo nepatogesnė savo sutuoktiniui.

Pastaruosius aštuonerius metus Jūratė yra sveika ir laiminga su savo naujuoju vyru Bertu. Abu sutuoktiniai vysto nuosavą verslą aplinkos apsaugos srityje.

Šeimoje – sava sanskrito kalba

Su dukromis šeimoje teigia bendraujanti ir lietuviškai, ir olandiškai. „Turime savo „sanskrito“ kalbą“, – juokauja. Jaunėlei dukrai rašyti lietuvių kalba sudėtinga, nes išvažiavo iš Lietuvos pirmokė. Bet jai nekyla sunkumų lietuviškai bendrauti su Lietuvoje gyvenančiu tėčiu, čia turi ir draugų. Vyresnėlė Lietuvą paliko būdama dešimtokė, likus vos vieniems metams iki mokyklos baigimo. Šalies pakeitimas atestato gavimą jai pavėlino trejais metais. Mergina turėjo pademonstruoti ypatingą atkaklumą siekdama reikiamo olandų kalbos lygio, kad galėtų pasirinkti

universitetines fizikos ir chemijos studijas, kurias jau yra baigusi. Jai netgi pavyko pralenkti žiniomis ir pasiekimais bendraamžius olandus. Dabar ji dirba mėgstamą, gerai apmokamą darbą. Jaunesnioji duktė taip pat susidūrė su tam tiktais sunkumais vien todėl, kad neturėjo olandų kalbos pagrindų. Ji jau buvo „nurašyta“ profesinei mokyklai – su kitataučiais čia per daug negaištama. Olandai dar pradinėse klasėse „surūšiuoja“ vaikus pagal gabumus. Tik nuoširdus ir atkaklus mamos palaikymas, pačios darbštumas ir gebėjimai pakreipė reikalą kita linkme. Ji, kaip ir sesė, baigusi mokyklą ruošiasi studijuoti universitete. Dabar Jūratės didžiausia svajonė išmokyti lietuviškai šiuo metu dvejų metų sulaukusį anūkėlį, vyresnėlės sūnelį. Svajoja apie tai, kad jis skaitys močiutės knygą tėvų senelių kalba. Pradžioje mažyliui padės iš Vilniaus knygų mugės parvežtos Lietuvoje leistos vaikiškos knygelės.

Mokėti vietos kalbą reikia idealiai

Tik atvykusi į Olandiją Jūratė griebėsi mokytis olandų kalbos. „Kodėl? – klausiu. – Buvo galima „prasisukti“ tik su anglų kalba, juk angliškai nuo pat pradžios bendravote su savo išrinktuoju, vėliau vyru?“ Ji teigia esanti be galo smalsi, jai reikia žinoti viską iki smulkmenų. Atvykusi ji net neabejojo, kad nori žiūrėti olandų televiziją, sekti naujienas, skaityti olandišką spaudą. Be kalbos tai neįmanoma, todėl pirmas žingsnis atvykus ir buvo išmokti vietinę kalbą. Kaip ji pasakoja, pirmaisiais metais, kol nemokėjo kalbos, jautėsi „kaip šuo, kuris viską supranta, bet nemoka pasakyti“. Nors olandai supranta angliškai, bet neskuba kalbėti, todėl palaikyti pokalbį, dalyvauti diskusijoje praktiškai nėra galimybių. Todėl ji užspyrė olandų kalbą išmokti labai gerai, ne paviršutiniškai. Jos mokėsi koledže, vėliau laikė aukščiausio (penkto) lygio valstybinį kalbos egzaminą. Nors jos mokytoja patarė atsisakyti šio egzamino, įtikinėdama, kad jo nereikia, nes vis tiek neišlaikys! Bet lietuvė pasitaikė tokia užsispyrusi, nusiteikusi skaityti olandiškai net mokslo literatūrą. Pasak Jūratės, egzaminas tikrai sudėtingas, net patiems olandams sunkiai „įkandamas“. Jis skirtas užsieniečiams, norintiems studijuoti aukštosiose mokyklose arba darbe užimti aukštesnes pareigas. O ji svajojo Olandijoje, kaip ir Lietuvoje, dirbti pedagoge ar turėti kitą panašų darbą. Kad pasiektų reikiamą kalbos lygį, jai prisiėjo ne vienus metus „kabėti“ bibliotekose, skaityti mokslinius straipsnius. Versdama juos kartais prašydavo nesuprantamus žodžius paaiškinti savo vyro olando, bet ir šis, turintis pedagogo ir psichologo išsilavinimą, ne visada sugebėdavo padėti. „Jei gyveni toje šalyje, turi mokėti tos šalies kalbą idealiai“, – ir dabar tvirtina pašnekovė. Žinoma, susirasti žemesnės

kvalifikacijos darbą galima ir nemokant kalbos. Amsterdame, kur daug turistų, taip pat galima gauti darbo turint tik anglų kalbos įgūdžių. Pati Jūratė dabar dirba savo vyro įkurtoje privačioje įmonėje, atliekančioje dirvožemio tyrimus. Jai tenka skaityti ir pildyti teisinius dokumentus, programuoti ir pan. Oficialiai vyro įmonėje įsidarbinti galėjo tik todėl, kad gerai moka kalbą. Prieš tai buvo paragavusi ir mokytojo duonos sunkiai auklėjamų jaunuolių mokykloje, bet ši patirtis jai nelabai patiko.

Ar olandai saugo savo kalbą?

Paklausta apie olandų arba nyderlandų kalbos, kuri Nyderlandų Karalystėje yra valstybinė, politiką, ji teigia, kad olandams sunku išsaugoti savo kalbos autentiškumą, nes šalis nuo viduramžių yra labai atvira europinė valstybė. Gyventojai nuo seno pagarsėję prekybininkai, verslūs žmonės, todėl kalbos ir tarmės nuolat maišėsi. Studijuojant olandų kalbą jai susidarė įspūdis, kad tokios kaip olandų kalbos – grynos, savitos – ir nėra. Jos pastebėjimais, šią kalbą sudaro trys europinės kalbos – tai anglų, vokiečių ir prancūzų kalbų mišinys. Didelę dalį žodyno, gal kokį trečdalį, sudaro angliški žodžiai, anglų kalbai labai artima ir gramatika, todėl anglakalbiams išmokti olandiškai kartais tereikia pusmečio. Kitas trečdalis „pasiskolintas“ iš vokiečių kalbos, koks 20 procentų prancūziškų žodžių ir tik likusioji dalis yra originalios senosios olandų kalbos žodžiai. Išmokusi olandiškai Jūratė pastebėjo, kad iš dalies gali suprasti vokiečius, prancūzus, o anglų kalbą ji mokėjo dar gyvendama Lietuvoje. Patyrinėjusi olandų kalbą ir išlaikiusi sudėtingą valstybinį egzaminą ji daro išvadą, kad tokios švarios ir savitos kalbos kaip lietuvių olandai tikrai neturi.

Olandui kritika – galimybė patobulėti, lietuviui – vis dar pažeminimas

Paklausta apie per tuos du dešimtmečius Lietuvoje įvykusius pokyčius, ponia Jūratė pripažįsta, kad pasiekta daug pažangos, bet dar yra ką tobulinti. Ypač bendravimo kultūroje. Didžiausias jai akis badantis skirtumas yra lietuvių nemokėjimas priimti kritikos. Pasakoja buvusi „apmėtyta akmenimis“ po knygos ir straipsnių, kuriuose išdrįso parašyti apie Lietuvos pajūryje suteiktas paslaugas taip, kaip jautėsi – nepagražindama ir neslėpdama. Važiuojant į Lietuvą jai vyras pusiau rimtai, pusiau juokais pasiūlė pasiimti neperšaunamą liemenę. Ji teigia pakritikavusi už prastas paslaugas verslininkus ne tam, kad juos pažemintų. Jeigu tokia situacija būtų Olandijoje, tai jie padėkotų, kad klientas atvėrė akis. „Reikia nustoti galvoti, kad jeigu žmogus tau pasakė tiesą į akis, tai jis yra didžiausias

tavo priešas“, – sako pašnekovė. Olandijoje yra net specialios televizijos laidos, kur žmonės gali išsakyti pastabas paslaugų teikėjams. Jie dėkingi už tai, nes žino, ką jiems reikia tobulinti. Olandai pasižymi ypatinga tolerancija. Jie nevertina žmonių pagal išvaizdą. Moterys olandės dažniausiai nedažo žilų plaukų, beveik nenaudoja kosmetikos. Pasak Jūratės, aukštus postus ten užima tokios išvaizdos žmonės, kurie Lietuvoje neturėtų jokių šansų. Svarbu, kokios tavo žinios, mąstymas, bendravimas. Apkūniausias žmogus gali būti kad ir sporto ministras. „Juos ištreniravo verslumas, kuris ten vystomas nuo XIII amžiaus, o Lietuva dar tik pradeda integraciją į pasaulį“, – teigia per du dešimtmečius olandų viešąjį gyvenimą ir ekonomiką iš arčiau pažinusi lietuvė. „Jei atvažiuoji į kitą šalį, turi būti labai malonus, draugiškas, diplomatiškas, kitaip nepadarysi savo verslo“, – dalijasi samprotavimais.

Ar tikrai olandiškas sūris skanesnis?

Į šį klausimą tarsi atsako Jūratės feisbuko paskyroje už akių užkliuvęs jos parašytas tekstas: „Skaitau Kaune atsidariusi balkono duris, už kurių ošia aukšti klevai. Tie patys klevai, kurie gyvena jau šimtmečius Kaune. Nebylūs šimtamečių įvykių liudininkai, kurie augo, brendo, liūdėjo ir džiaugėsi kartu su manimi… Girdžiu nuostabų saksafono garsą, sklindantį iš Kauno muzikinio teatro pusės… Jaučiuosi lyg būčiau atviro oro koncerte… Užmerkiu akis… Negaliu skaityti… Tik klausausi klausausi klausausi nuostabių muzikos garsų….Aš juos girdėjau kažkur kažkada. Tikrai. Neišsigalvoju. Bet kur ir kada ?.. DeJa Vu?… Prisimenu… Aš juos girdėjau vaikystėje, kai mes maži vaikai lakstydavome po Kauno miesto sodą. Sustodavome akimirksniui, kai iš muzikinio teatro repeticijų salės sklisdavo nuostabi melodija. Man jau tada labiausiai patiko Tas instrumentas. Instrumentas, kuris, net nežinojau, kaip ir vadinasi. Instrumentas, kurio garsai sugebėjo pasiekti mažo vaiko sielą. Ir dabar vėl visai neprašyti skverbiasi į suaugusiojo… Šiuo momentu tai turbūt pati gražiausia vieta šiame pasaulyje. Vieta, kurią, deja, rytoj reikės palikti ir vėl ir vėl skristi atgal į namus. Į namus, kuriuose nesiskverbia saksafono garsai pro atvirus langus. Į namus, kur už langų neošia dideli šimtamečiai klevai. Tie patys, kurie augo, liūdėjo ir džiaugėsi kartu su manimi…Bet aš dar sugrįšiu. Tikrai. Pažadu sau. Sugrįšiu vėl ir vėl. Ir žvelgsiu pro atvirus langus į mano vaikystės miesto sodą ilgai ilgai, tol, kol ir vėl išgirsiu Tą vaikystės saksafoną…“

Nuotraukos iš asmeninio Jūratės Prins albumo.

pasauliolietuvis.lt

„Pasaulio lietuviai ir Lietuva“

Mielai pasidalysime svetainėje skelbiamais tekstais ir nuotraukomis, tik prašome

nurodyti informacijos šaltinį ir autorius.